

Neapmaldīties sarežģītos formulējumos

"Latvija – bez bērnunamiem!" – tā, īsi formulētu, sabiedrība šobrīd pazīst ar Eiropas Savienības atbalstu valstī īstenoto deinstucionalizācijas projektu, kurš rosina atteikties no ilgstošas aprūpes institūcijām, kas masveidā saradās pēckara gados. Tomēr vajadzīgs pamatīgs izskaidrojošais darbs, lai cilvēki saprastu, ka šī iecere nav vis tikai kaut ko graujoša, bet arī veidojoša, aicinot pašvaldības sarūpēt mājīgas un vismaz ģimenes atmosfēru imitējošas vietas dzīves pabērniem, attīstot audžuģīmenu tīklu un domājot par iespēju sniegt atbalstu arī pieaugušajiem grūtiejiem. Tāpēc atliek tikai cerēt, ka aiz sarežģītajiem projekta uzdevumu formulējumiem nepazudīs bērns, kam neapšaubāmi ģimene ir vislabākā un drošākā vieta pasaule.

Redaktore Anda Pūce

Reģionālo laikrakstu pielikums

Nr.7

Kurzemes Vārds Auseklis Talsu Vēstis STARS Kurzemnieks Zemgale Saldus Zeme Druva Liesma

Katram bērnam pa ģimenei, kur augt

"Mans mērķis ir panākt, lai jau pavisam tuvā nākotnē ikviens bērns Latvijā var justies droši un viņam ir sava ģimenes māju sajūta." Ar šo labklājības ministra Jāņa Reira teikumu pirms neilga laika tika sagaidīts ikviens ministrijas mājaslapas apmeklētājs. Valsts kā atslēgu uz šo mērķi ir izvēlējusies Labklājības ministrijas kopā ar Latvijas plānošanas reģioniem un pašvaldībām īstenoto deinstucionalizācijas projektu, kurā ar ES fondu finansējuma atbalstu radīs plašu pakalpojumu klāstu, lai bērni, kas šobrīd dzīvo sociālās aprūpes centros, varētu augt ģimeniskā vidē.

Mainīs ierasto kārtību

Deinstucionalizācijas (DI) pamatideja balstās ANO Bērnu tiesību konvencijā. Latvijā šis jautājums aktualizējās 2012. gadā, kad sākās aktīvs darbs pie Latvijas Nacionālā plāna 2014.–2020. gadam un darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" izstrādes, nosakot konkrētus Latvijas attīstības mērķus tuvākajos gados. Tālāk jau Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes detalizētāk iezīmē plānotās darbības DI jomā.

Pašlaik aktīvi tiek īstenoti DI projekti, ko līdzfinansē Eiropas Savienība – Eiropas Sociālais fonds un Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Kopumā projektam pieejami līdzekļi 91 miljona eiro apmērā, un šis finansējums attiecas uz trim mērķa grupām – bērniem ārpus ģimenes aprūpē, bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo ģimene, un pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem.

Labklājības ministrija (LM) uzrauga projekta ieviešanas gaitu, rada tam nepieciešamo normatīvo regulējumu, kā arī saskaņo projekta ieviešanu ar vispārējo valsts politiku sociālo pakalpojumu attīstības jomā. "Izpratne par to, ka bērnam nav piemērots dzīve institūcijā un ir nepieciešama ģimene vai vismaz ģimeniskai

Visas iesaistītās puses atzīst – nekas bērnam nav labāks, kā augt ģimene. Reālajā dzīvē tomēr ir gadījumi, kad bērni nonāk institucionāli sociālā uzraudzībā. Šo situāciju uzlabot plānots ar deinstucionalizācijas projektiem.

Foto – Agris Veckalniņš

UZZINAI

- 2016. gada beigās Latvijā bija 6957 bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni. No šiem bēniem 4548 atradās aizbildņu ģimenes, 1193 – audžuģīmenes, savukārt 1216 bērni – ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.
- Kopumā 2016. gada beigās Latvijā bija 3723 aizbildņi, 575 audžuģīmenes un 182 adoptētāji no Latvijas, kuri vēlas adoptēt bērnu un gaida par viņu informāciju.
- 2016. gadā Latvijā tika adoptēti 127 bērni, uz ārvalstīm adoptēja 119 bērus.
- 2016. gadā Latvijā bija 41 valsts, pašvaldības vai citas organizācijas bērnu aprūpes iestāde (bērnunams).

viedi pietuvināta vide, Latvijā ir nostiprinājusies pēdējo 20 gadu laikā, kad arvien vairāk pašvaldību un nevalstisko organizāciju, kā arī audžuģīmenu kustība dod iespēju bērniem augt ģimene. Ar Eiropas Savienības līdzfinansētā DI projekta atbalstu mūsdienīgu ārpus ģimenes aprūpi bērniem varēs radīt arī tās pašvaldības, kurās tas līdz šim nav izdevies," skaidro LM Eiropas Savienības

struktūrfondu departamenta komunikācijas projekta vadītāja Inīta Kabanova.

Vēsturiskais mantojums

To, ka deinstucionalizācijas projekts nav ierēdu iegrība, apstiprina pētījumi, kuros noskaidrots – bērnam ir nepieciešama ģimene, jo individuāla uzmanība, mīlestība un rūpes, nemainīgas

pieķeršanās un uzticības personas – cilvēki, uz kuriem vienmēr var paļauties, – palīdz izaugt par nobriedušu personību. Vecāki un radinieki rada drošības un pieredēbas izjūtu un ar savu klātbūtni māca vajadzīgās prasmes un zināšanas, kas nepieciešamas, lai veiksmīgi dzīvotu sabiedrībā, izprastu un cienītu sevi un citus cilvēkus, organizētu savu ikdienu un veidotu attiecības.

Ja bērns, kas dažādu iemeslu dēļ palicis bez vecāku aprūpes, nonāk lielā bērnu ilgstošās aprūpes institūcijā jeb bērnunām, viņš saņem aprūpi (pārtiku, pamutri, aprūpi un izglītību), bet zaudē tikai ģimeniskā vidē iegūstamu individuālu uzmanību un emocionālo piesaisti, kas nepieciešama pilnvērtīgai attīstībai, kā arī vairumā gadījumu – iespēju ikdienu pakāpeniski apgūt praktiskās dzīves iemajas.

Lielās bērnu ilgstošas aprū-

pes institūcijas visā Eiropā tika veidotas kara laikā, kad vienlaikus daudzi bērni palīka bez vecākiem. Tomēr, saprotot institucionālās aprūpes postošo ietekmi uz bērna emocionālo un fizisko attīstību, vairumā Rietumeiropas valstu jau no pagājušā gadsimta 50. gadiem tika meklēti citi, bērniem daudz piemērotāki risinājumi, priekšroku dodot adopciijai, audžuģīmenēm un aizbildņiem vai mazām, ģimeniskai videi pievienātām aprūpes iestādēm.

Arī Latvijā audžuģīmenes šobrīd ir tikai viena no ārpus ģimenes aprūpes formām, un primāri bērniem tiek meklēti aizbildņi, kas 77% gadījumu ir bērnu radinieki (vecvecāki vai citi bērnu radinieki), tādēļ audžuģīmenēs nonāk bērni, kuriem nevar atrast piemērotus aizbildņus radinieku vai bērnam pazīstamu personu vidū.

» 2.lpp

Atbalsta centri – pārmaiņu priekšā

Čīmenes atbalsta centrā "Zīļuks" Ērgļu novadā un Madonas novada bērnu un jauniešu ārpusgimenes aprūpes un atbalsta centrā "Ozoli" viesojāmies vēl pirms skolas gaitu atsākšanās, pēdējās vasaras brīvlaikā dienās. Bērni līdz ar to bija sastopami, braukājot ar velosipēdu, skatoties pārraides televīzijā, rotaļājoties ārā, tomēr viņiem ir arī dažādi ikdienas darbiņi.

No bērniem tas tiek prasīts, nevis lai viņus nostrādinātu, bet gan palīdzētu apgūt sociālās prasmes, praktiskās lietas, kas ikviem būs nepieciešamas, saņiedzot pilngadību un uzsākot patstāvīgu dzīvi. "Zīļuks" vadītāja Rudīte Jansone pauž: "Tā kā mums bērnu skaits nav liels, ļoti veiksmīgi tiekam galā ar sociālām iemaņām un prasmēm. Grūtāk iet, ja bērns pie mums nonāk 14–16 gados, jau spuraīns, ar visām savām rakstura iezīmēm, skolas neapmeklēšanu un tamldzīgi. Tad, protams, ir diezgan grūti novirzīt viņa enerģiju pareizā virzienā. Jāpaskaidro, kāpēc viņam dzīvē nepieciešama kartupeļu mizošana, ja viņa ģimenē bijusi tikai tēja, maize un labākajā gadījumā rotloniņi."

Nu jau aptuveni 10 gadus "Zīļuks" strādā kā mazā, ģimeniskā videi pietuvinātā institūcija. Pārmaiņas veicinājis bērnu skaita samazinājums, pieprasījuma trūkuma dēļ vairs netiek sniegtas pakalpojumi ģimenēm vai jauna-

Ģīmenes atbalsta centrs "Zīļuks" ir drošs patvērums tā iemītniekiem, tomēr vadītāja Rudīte Jansone uzsver, ka nebūtu pareizi aizmirst par jauniešiem, kad tie sasniegūši pilngadību, jo iespējams tad atbalsts viņiem vajadzīgs visvairāk

Foto – Agris Veckalnīš

jām mājinām ar bērniem krīzes situācijā. Šobrīd atbalsta centrā mitinās 16 bērni un jaunieši vecumā no nepilniem diviem līdz pat 20 gadiem, ir seši darbinieki. Lai gan ģimeni aizstāt nekas nevar, audzinātājas bērniem ir kā mammas – kopā gatavo ēst, ierāda darbiņus, skolas laikā pārbauda mājasdarbus.

Arī "Ozolos" ir līdzīga pieredze, darbinieki maksimāli cenušas ierādīt sadzīves prasmes, tiesagan, bērnu skaits ir lielāks – 28. Piesakot centra vadītāju Sarmīti Pabērzu projektā "Latvijas Lep-

ums 2015", bijusī "Ozolu" iemītniece Kristīne rakstīja: "Sarmīte centra iemītniekiem ir mātes vieta. Šī sieviete pārdzīvo par katru no saviem centra bērniņiem, viņa cīnās kā lauvene, lai bērniem būtu labi. Ja ir skumji, viņa ir pirmā, kas būs blakus, uzklauši un dāvās savu siltumu. Pat ja kāds ir devies jau savā dzīvē, viņa interesējas, piezvana, uzraksta un katos svētkos atceras."

Kādas pārmaiņas nesīs DI projekts? Par to abos centros līdz garam nav skaidrības. Šo nezināmo gaisotni izjūt arī bērni, visvairāk

jaunieši. "Mazie vēl nesaprot, bet lielākie ļoti gribēja zināt, vai viņiem būs iespēja pabeigt skolu, iegūt profesiju, nostāties uz kājām. Mūsu novadā jauniešiem ir iespēja dzīvot ārpusgimenes aprūpes centrā līdz 24 gadiem, ja viņi mācās. Vai tā būs pēc pieciem gadiem, kad jābūt īstenotai DI, vēl nezi-

Laura Koftuna

EKSPERTE

Svarīgas arī praktiskās iemaņas

INGA STRAZDINA, sociālā darbiniece darbam ar ģimenēm un bērniem Madonas novadā

Vislabākā vieta, kur bērnam augt, nenoliedzami ir ģimene, jo tieši ģimene ir tā, kas nodrošina bērnu ar visu nepieciešamo, ne tikai ar materiālajam lietām, bet arī pašu galveno – emocionālo atbalstu un mīlestību. Diemžēl ne visi vecāki apzinās savu nozīmīgo lomu bērnu audzināšanā, un bērni no bioloģiskajām ģimenēm tiek izņemti un nonāk ārpusgimenes aprūpē. Vispirms šajos gadījumos tiek meklētas iespējas bērnam augt ģimenes apstākļos, vai nu pie aizbildņiem, vai audžuģimēnē, un tikai tad bērns nonāk institūcijā.

Pēdējā laikā presē daudz parādās stāsti par bērniem, kuri auguši bērnunam. Arī praksē esmu sastapusi cilvēkus, kuri, daļoties savā bērniņas pieredzē par laiku bērnunamā, atceras to, ka nav bijusi iespēja saņemt atbalstu – tai arī tikušas nodrošinātas pamatvajadzības, tieši emocionālā atbalsta pietrūcis. Nereti piedzi-vota arī vardarbība. Tas viss atstāj negatīvas sekas uz cilvēka attīstību un traucē veiksmīgi integrēties

pieaugušā dzīvē. Institūcija, lai arī cik laba tā būtu, nespēj aizstāt tās lietas, ko dod ģimēniskā vide. Viena no lielākajām grūtībām, ar ko saskaras institūcijā uzaudzis bērns, kas uzsācis patstāvīgu dzīvi, noteikti ir prasme rīkoties ar saviem līdzekļiem. Atminos, kā kāds bērnunama pārstāvis stāstīja, ka jaunietis, uzsākot pastāvīgu dzīvi, jau pirmajā dienā par saņemto naudu noīrējis limuzīnu un aizbraucis uz Viļnas tirgu iepirkties, rezultātā, protams, iztērējis visu naudu, kas bija paredzēta ilgākam laika posmam. Šobrīd situācija mainās. Tieki domāts par to, kā izglītot jauniešus par patstāvīgās dzīves uzsākšanu, pamatlītam, kas būtu jāzina, jo visu nav iespējams iemācīties.

Līdz ar to pozitīvi vērtējama DI ideja sniegt atbalstu tām ārpusgimenes formām, kas maksimāli pietuvinātas ģimēniskai videi. Institūcija var nodrošināt bērnu pamatvajadzības – mājokli, ēdienu, izglītību –, tomēr ne vienmēr spēj nodrošināt emocionālās vajadzības un praktiskās iemaņas. Augot audžuģimēnē, bērnam tiek radīta ģimēniskā vide. Nereti šī ir pirmā iespēja iegūt pozitīvu ģimēniskā vidē (pie aizbildņa vai audžuģimēnē). Tomēr Latvija diemžēl ir pirmajā vietā ar vislīlāko bērnu skaitu ārpusgimenes aprūpē.

Vajadzīgi plāni no pašvaldībām

Saskaņā ar LM sniegtu informāciju, no plānotajām DI projekta aktivitātēm ir noslēgusies visu bāreju un bez vecāku gādības palikušu bērnu, kuri atrodas bērnu aprūpes iestādē, individuālo vajadzību novērtēšana.

Pašlaik norit aktīvs darbs pie bērnu aprūpes iestāžu reorganizācijas plānu un plānošanas reģionu DI plānu izstrādes, kuros jāparedz, kāda veida un apjoma sociālie pakalpojumi tiks sniegti un cik daudz to būs. Ieguldīt līdzekļus infrastruktūras izveidē varēs tikai tad, kad pašvaldības

nām, un jauniešus tas satrauc. Ja bērniem ir šis drošais pamats, uzskatu, tas dos viņiem iespēju izglītoties, atrast darbu, nevis klūt par pabalstu un dzīvokļu prasītājiem.

Arī "Zīļuks" vadītāji ir bažas tieši par šo robežķirtni – pilngadību sasniegūšajiem centra iemītniekiem, kuriem no iestādes jādodas patstāvīgajā dzīvē. "Projekts paredz, ka viss tiks sakārtots, mājas saremontētas, istabīnas iekārtotas pēc Eiropas standartiem. Lai tomēr nav tā, ka sakārtojam šīs iestādes ideāli, nodrošinot visbrīnišķīgākos apstākļus, bet tad, pēc 18 gadu sasniegšanas, no iestādes izejot, jaunietim rodas kultūršoks par reālajiem dzīves apstākļiem Latvijā," teic R. Jansone.

Madonas novada "Ozolos" no jauna varētu tilkt uzbūvētas divas kotedžas, katrā – līdz astoņām vietām bērniem, kas noķļuvi ārpusgimenes aprūpē. Pašreizējās ēkas otro stāvu atvēlot "jauniešu mājai", savukārt trešo stāvu – ģimenēm, kas nonākušas krīzes situācijā. "Galvenais jau nav samūrēt jaunas sienas, izsist durvis. Es redzu vajadzību šo jomu sakārtot tā, lai bērniem šī aprūpe un atbalsts būtu cilvēcīgs, pieejams un saprotams," uzsver S. Pabērza.

Katram bērnam pa ģimenei, kur augt

» 1.lpp

Padomju Savienībā, tātad arī Latvijā un pārējās Austrumu bloka valstīs, valsts un kolektīva loma cilvēka privātajā dzīvē bija liela, un attiecīgi arī bez vecākiem palikušo bērnu audzināšanai prioritāri tika veidotas institucionālās aprūpes iestādes. Pasaules prakse liecina, ka institucionālā aprūpe ir raksturīga nabadzīgākām valstīm, lai arī tā ir dārgāka, nekā sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi.

Ja analizē Baltijas jūras reģiona valstis, tad Latvijā ir otrs labākais rādītājs ārpusgimenes aprūpē esošo bērnu aprūpei ģimēniskā vidē (pie aizbildņa vai audžuģimēnē). Tomēr Latvija diemžēl ir pirmajā vietā ar vislīlāko bērnu skaitu ārpusgimenes aprūpē.

Vajadzīgi plāni no pašvaldībām

Saskaņā ar LM sniegtu informāciju, no plānotajām DI projekta aktivitātēm ir noslēgusies visu bāreju un bez vecāku gādības palikušu bērnu, kuri atrodas bērnu aprūpes iestādē, individuālo vajadzību novērtēšana.

Pašlaik norit aktīvs darbs pie bērnu aprūpes iestāžu reorganizācijas plānu un plānošanas reģionu DI plānu izstrādes, kuros jāparedz, kāda veida un apjoma sociālie pakalpojumi tiks sniegti un cik daudz to būs. Ieguldīt līdzekļus infrastruktūras izveidē varēs tikai tad, kad pašvaldības

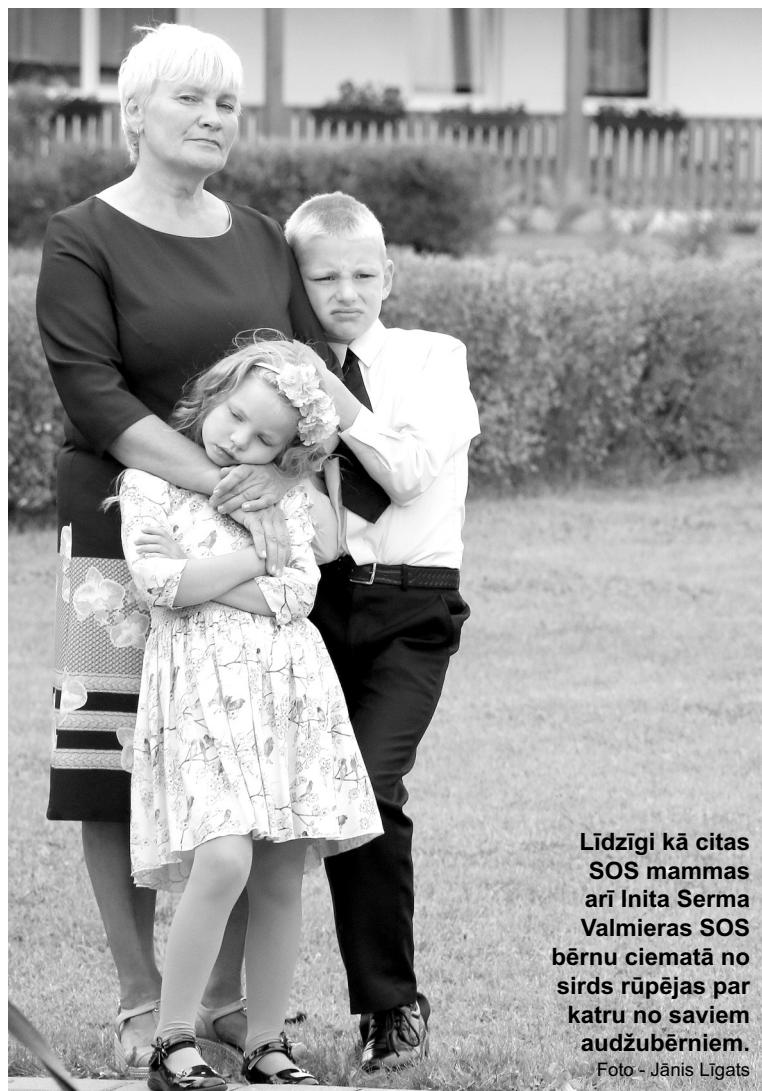
būs kopīgi izlēmušas, kur nepieciešams radīt jaunos pakalpojumus.

DI plānus ir paredzēts izstrādāt līdz 31. decembrim, un attiecīgi ne ātrāk kā nākamajā gadā pašvaldības varēs uzsākt aktīvu darbu pie esošo bērnu aprūpes iestāžu pārveides.

Jauns sociālais pakalpojums, kas DI projekta ietvaros tiks radīts bērniem, ir ģimēniskai videi pietuvinātas mājas.

Tā kā visiem bērniem uzreiz atrast jaunu ģimeni nebūs iespējams, esošo lielo bērnu aprūpes institūciju vietā pašvaldības, izmantojot ES fondu līdzekļus, varēs radīt mazākas, ģimēniskai videi pietuvinātas mājas, kurās nedzīvos vairāk par astoņiem bērniem. Savukārt jauniešiem, kuri drīz sasniegus pilngadību un kuriem varētu būt grūti ieķauties jaunā ģimenē, ar ES fondu atbalstu tiks veidotas īpašas, nelielas jauniešu mājas. Tādējādi, joprojām saņemot speciālistu atbalstu, viņi varēs apgūt visas nepieciešamās sadzīves, pašaprūpes un sociālās prasmes, kā arī jaunas darba iemaņas, lai turpmāk paši spētu veiksmīgi organizēt savu ik-dieni un sadzīvi.

Papildus tam plānošanas reģioni organizē apmācības speciālistiem, kuri strādās jaunajās ģimēniskai videi pietuvinātajās mājās bērniem un jauniešu mājās. Egils Kazakevičs

Līdzīgi kā citas SOS mammas arī Initā Serra Valmieras SOS bērnu ciematā no sirds rūpējas par katru no saviem audzubērniem.

Foto - Jānis Līgats

Valmieras SOS bērnu ciematā bioloģisko vecāku atstātie bērni ierasti dzīvo ilgi. No bērna kājas līdz pieaugušā briedumam. Šeit veidojas viņu pasaules pamats.

"Svešā sieviete pienāca pie mums un teica, lai paņemam līdzi tikai pašu svarīgāko, jo dodamies ceļojumā uz ilgu laiku. Es paņēmu

savu mīļāko lāci un kabatā iebāzu cepumu. Vēlāk piebraucām pie tādas kā zaļganās ēkas, kur skraidiņa daudz bērnu. Es saņē-

mos un jautāju: kad šis ceļojums beigsies? Viņa, bišķu apdomājušies, man teica: kā kuram bērnam - dažam pēc mēneša, dažam pēc 18 gadiem," - tā viena no Valmieras SOS ciematā dzīvojošām meitenēm atceras laiku pirms teju desmit gadiem, kad viņa kopā ar brāļiem tika izņemta no bioloģiskās ģimenes un aizvesta uz bērnunamu. Pēc kāda laika viņai svešajā zāļajā namā vaicāts, vai viņa vēlas dzīvot jaunā ģimenē, nevis bērnu namā. Meiteņa piekritusi.

"Tā vecais sliktais ceļojums beidzās. Valmierā es satiku savu audžumammu, un te ir labi," saņīja vēl pilngadību nesasniegusais bērns. Līdzīgi stāsti ir katram no pusaudžiem, jauniešiem, kuri dzīvo Valmieras SOS bērnu ciematā, kurā ir 12 ģimenes mājas. Katrā strādā SOS mamma, kādā arī tētis, auklīte un ir izmitināti četri pieci, pārsvarā vienas ģimenes bērni. Kopā viņu ir vairāk par 60.

"Arī mēs esam institūcija, bet joti tendēta uz ģimeniskas vides nodrošināšanu," saka Valmieras SOS bērnu ciemata direktors Edijs Pētersons, piekrītot, ka institūcijai aprūpei ir jāmainās.

"Institucionālā aprūpe joprojām ir pat Skandināvijas valstis, un pasaule darbojas vairāk nekā 500 SOS bērnu ciematu. Tas nozīmē, ka gluži bez šādām iestādēm neiztieki, bet to saturs ir citāds. Saturam jāmainās arī pie mums,"

skaidro E. Pētersons.

Latvijā SOS bērnu ciemati darbojas 20 gadus. Vispirms šāda iestāde tika izveidota Īslīcē, vēlāk Valmierā. Augusta nogalē Valmieras ciemats atzīmēja 10 gadu darba jubileju.

"Varu teikt, ka SOS ciematos gan Valmierā, gan Īslīcē nonāk dzīvu vecāku bērni. Pēc Otrā pasaules kara, kad ciematus pasaulei sāka organizēt, tie bija domāti bārejiem. Dzīvu vecāku bērni dzīvo audžuģimenēs, sociālās aprūpes centros, mūsu ciematos, un tā notiek ne tikai Latvijā. SOS darbojas 134 pasaules valstis. Katrā, kurš šajā domā ieklausās, var tā filozofiski arī padomāt: kas notiek ar cilvēci, tās vērtībām," saka Latvijas SOS ciematu asociācijas valdes priekšsēdētāja Ilze Paleja, kura regulāri ir kopā ar kolēgiem, SOS vecākiem, auklītēm, bērniem, lai komandā domātu, kā nodrošināt labāku rītdienu tiem, kuri jau mazotnē daudz pārdzīvojuši, bieži bijuši arī vardarbības upuri. Valmieras SOS ciemata bērni no vērtē iespējas.

Jaunieši stāsta, ka izmanto ie-spēju vasarā strādāt, ka, turpinot izglītīties profesionālajās skolās, SOS ciemātā joprojām ir viņu mājas un drošības sajūta. Mazākie aizgūtnēm stāsta, ka gaida skolas sākumu, apmeklē dažādas nodarbiņas, bet vasarā bijuši no metnēs.

"Bijām pie Burtnieku ezera, fotografējām, laivojām. Bija ie-spēja pabūt Vācijā, tur bija interesanta nometne," saka Milana, bet Oksana nesen atgriezusies no Amerikas. Otra reizi viņa apcie-mojusi viesīmeni.

"Kad šķīrāmies, bija jāraud. Mēs turpināsim sazināties, sa-rakstīties. Viņi ir kristieši, tāpēc vēlas palīdzēt bērniem visā pa-saulē," stāsta Oksana.

Vai pārmaiņas deinstitucionali-zācījās procesa laikā skars arī Valmieras SOS ciematu? Noteikti. Tā vadība uzskata, ka sabiedrībā plāšāk jārunā par audžuģīmeju un tieši specializēto audžuģīmeju apmācību. Speciālisti zina, ka nav labi, ja vienuviet dzīvo tik daudz dzīļi sāpinātu bērnu. SOS ciemātā cer, ka DI process sekmēsies tu-vāko pāris gadu laikā, ka plašāku nozīmi un vērtību sabiedrībā iegūs audžuģīmenes, aizbildņi, adoptē-tāji, ka tiešām katram bērnam būs iespēja uzaugt labā ģimenē.

"Es nezinu, vai īsto mammu man saukt par mammu, vai tā maz drīkst? Brāļi viņu tikpat kā neatceras, mazākais nemaz.

Mammai ir jābūt tam cilvēkam, kurš visu laiku ir klāt, kurš iet līdzī tavu ceļu, ir blakus, un zini, ka uzsklausts. Mūsu audžumamma tā dara," sacīja meiteņa no stāsta sākuma, kura šo stāstu arī ie-dvesmoja.

Ilze Kalniņa

Četrdesmit trīs glābtas dzīvības

Sākotnējā iecere bijusi Latvijā izvietot piecas glābējsilītes – pa vienai katrā reģionā, taču vēl trīs pašvaldības pašas izrādījušas iniciatīvu izveidot šādu vietu.

Foto – Egons Zīverts

nīcā, mediķu rokās, drošā vidē," norāda L. Zvirbule. Tāpat silītē ie-vietotajiem bērniem ir ievērojami atviegloši adopcijas process – jau dažas dienas pēc izņemšanas no silītes viņš var nonākt jaunajā ģimenē. Sākotnēji mediķi novērtē bērnu veselības stāvokli, kā arī konstatē, vai zīdainim nav da-rīts pāri. Nākamo trīs dienu laikā policija pārbauda, vai bērns nav pazudis, nozagts. Ja nekas no tā neapstiprinās, mazulis kļūst brīvs tūlītējai adopcijai, un no slimīnīcas viņu jau paņem jaunā ģimene. L.

Zvirbule pastāsta, ka visi līdz šim glābējsilītē atstātie bērniņi ir atra-duši jaunas mājas. Vēl jo labāk – visi no viņiem ir palikuši Latvijā.

Tomēr neviens ir jādomā par iemesliem, kas vecākus pamudi-nājuši savu nupat dzīmušo bērni-ņu atdot citu vecāku rokās. "Lielu daļu gadījumu zinu, jo šie cilvēki man personīgi zvana. Tāpat ir arī anonīmas vēstules e-pastā," stāsta L. Zvirbule. Vairākas mammas no saviem bērniņiem atteikušās nedziedināmas slimības dēļ. "Sie-vietei ir krūts vēzis agresīvā sta-

dījā, un ārsts pateicis, ka viņas dzīves ilgums būs vēl seši mēneši. Viņa nolemj, ka labāk savu bērniņu atstāt, lai viņš uzreiz nonāk ģimenē, nevis pēc tam bērnunām, kur viņu, dievs vien zina, kad paņems," piemēru min glābējsilītes projekta vadītāja. Vairāki atstātie bērni bijuši izvarošanas rezultāts, kad mātes nav spējušas psiholoģiski ar to sadzīvot. Viens gadījums bijis, kad māte bērniņu atstājusi pēcdzemību depresijas iespaidā. "Kad viņa saprata, ko izdarījusi, vērsās bāriņtiesā un savu bērniņu diennakts laikā da-būja atpakaļ," skaidro L. Zvirbule, minot, ka tā gan gadoties reti, lielākoties bioloģiskie vecāki pēc bērniņa vairs neierodas.

Pie katras glābējsilītes izvie-to-ti tālrūņa numuri, ja vecāki vēl svārstās pieņemt smago lēmumu. Liepājā cilvēkus, kas vēl šaubās par bērna ievietošanu glābējsilītē, gatavs uzsklausīt psihoterapei, ginekologs Armands Treimanis. Viņš pastāsta, ka visu šo gadu laikā saņēmis tikai vienu zvanu. "Mūsu aktīvas darbības rezultātā bērniņš palika ģimenē. Cilvēkam bija emocionālas problēmas, taču ātri reaģējām un iznākums bija labs," atceras A. Treimanis. Viņš pozitīvi vērtē šādu alternatīvu – pakonsultēties ar kādu, nevis pieņemt lēmumu pašam.

Sindija Klava

UZZINAI

Glābējsilītēs Latvijā atstātie bērniņi

Bērnu kliniskā universitātes slimnīca	26	(14 meitenētis, 12 puisīši)
Jelgavas pilsētas slimnīca	4	(3 meitenētis, 1 puisītis)
Daugavpils Reģionālā slimnīca	3	(2 meitenētis, 1 puisītis)
Rēzeknes slimnīca	3	(1 meitenētis, 2 puisīši)
Madonas slimnīca	2	(1 meitenētis, 1 puisītis)
Liepājas Reģionālā slimnīca	2	(2 meitenētis)
Vidzemes slimnīca	2	(1 meitenētis, 1 puisītis)
Ziemeļkurzemes Reģionālā slimnīca	1	(1 puisītis)

Kad jāiemīl un jāpalaiz

Klūt par audžuģimeni ir misija, kuru ne visi spējīgi uzņemties. Tas ir smags darbs, kas līdzī nes gan asaras, bailes un satraukumu, gan gandarījumu un apziņu, ka es i kādam paīdzējis, mums atklāj Inga Pērkone no Raunas novada Drustiem, kura ir bijusi audžumamma jau vairākiem bērniem.

Ingai Pērkonei ir četri brīnišķīgi bērni. Divi dzimuši pirmajā laulībā, otri divi laulībā ar vīru Andi. "Kad ģimenē bija vēl tikai trīs bērni, bet visi jau paaugušies, mani pārņēma dīvaina sajūta, tāds kā tukšums. Biju pieradusi pie ritma, ko prasa mazi bērni. Vram iemīnējos par audžuģimenu kustību. Nolēmām izmēģināt," stāsta Inga. Sākās procedūra, lai klūtu par audžuģimeni, Ingai un Andim bija jāapmeklē kursi. "Kad tiem pieteicāmies, uzzināju, ka gaidu bērniņu. Šķiet, Dievs bija sadzirdējis manis teikto par tukšuma sajūtu. Turklāt drīz vien mums piedāvāja dot mājas audžubērniņam," atceras Inga.

Viņa atzīst, ka nereti mazajiem, kurus piedāvā uzņemt audžuģimenēs, ir veselības problēmas. "Kad trīs gadus vecā Anda sākā pie mums dzīvot, redzējām uzvedības novirzes. Vedām pie speciālistiem, uzstādīja diagnosti - vidēji smaga garīgā atpalīcība. Mums bija grūti - meitene negāja uz podiņa, nerunāja. Par

Audžumamma Inga kopā ar saviem bērniem Endiju (no kreisās), Sabīni un Kristapu. Pirms vēl bija dzimis jaunākais dēls Edgars, viņa pieņēma lēmumu savās mājās uz laiku pieņemt audzināšanā arī audžubērnu.

laimi, ātri vien bija jūtams progress attīstībā," teic Inga. Taču audžuģimene bērniņam dod mājas tikai uz laiku. Jebkurā brīdī var pieteikties adoptētāji. Tā notika arī Andas gadījumā. Bet meitenēte pie potenciālajiem vecākiem nepalika. "Viņu atveda atpakaļ, turklāt daudz slīktākā stāvoklī, un viiss bija jāsāk no jauna. Andai nereti bija uzvedības novirzes lēkmes. Man bija bail, ka ar meiteni nenotiek kas slīkts, arī no tā, kā šāda veida uzvedība ietek-

mēs mana jaunākā dēla attīstību. Pieņēmu Joti smagu lēmumu un uzrakstīju atteikumu no Andas. Nu viņa ir mediķu regulāri aprūpēta, bet es varu doties meitenīti apciemot," par pirmo pieredzi stāsta Inga. Otrs audžubērniņš bija astoņus mēnešus vecais Markuss. Puisītis nerāpoja un nečēlās kājās, bet, audžuvecākiem ieguldīt lielu darbu, uz gada jubileju sāka staigāt. Pēc astoņus mēnešus ilgas dzīvošanas Ingas un Anda ģimenē Markusam pie-

teicās adoptētāji. Bijuši vēl citi audžubērni, katram dots silts un mīlestība.

Inga uzsver, ka audžuvecāki necīnās tikai par to, lai bērns būtu paēdis, vesels un apģērbts, viņu ziņā ir arī bērna emocionālais stāvoklis, saskarsme ar viņa bioloģiskajiem vecākiem, kas nereti ir Joti negatīvi noskaņoti. "Klūstot par audžuvecākiem, nedrīkst baidīties no smaga darba un pārbaudījumiem, jo tādi būs. Jābūt gatavam pārvarēt šķēršļus.

UZZINAI

"Daudzi saka, ka izvēle klūt par audžuģimeni, esot iespēja nopelnīt. **Mēs kā audžuģimene mēnesi saņemam 113 eiro.** Tā ir mūsu alga, kas nav atkarīga no tā, cik bērnu esam uzņēmuši. Mums tiek ieskaņīta arī valsti noteiktā "bērnu nauda" un bērnu uztura līdzekļi, kuru lielumu nosaka katra pašvaldība. Par vienu bērniņu mēnesi saņemam 150 eiro, par otru 180. Tālāk viss ir atkarīgs no tā, kā ģimene prot plānot finanses. Drēbes, pārtika, rotālietas, mācību līdzekļi - tiek pirkts viss nepieciešamais. Tādēļ apgalvojums, ka audžuģimenēm šī ir vieglā peļņa, ir aplams," pastāsta Inga Pērkone.

Bet tā vietā nāk kņada mājās un sajūta, ka kādam palīdzi," teic Inga, kura atzīst, ka ikreiz, kad audžubērns brauc prom, norit pa asarai. "Visi bērniņi paliek mūsu sīrīs, mēs turpinām par viņiem runāt un vēlam, lai viņiem būtu labas mājas, kur par viņiem gādās un viņus milēs."

Pašlaik Ingai un Andim ir divi audžubērni - četrus gadus vecais Reinalds un 11 gadus vecā Elīna Laura. Inga saka, ka nav viegli - bērniem jāmāca atšķirt labo no slīktā, patiesību no meliem. Tā ir cīņa, lai bērni izaugtu par labiem cilvēkiem. "Man svarīgas ir bērnu intereses. Visi audžubērni mani sauksuši par mammu, kaut to neesmu prasījusi. Viņi iesēžas klēpī, samīlo un pasaka, ka jūtas labi. To dzirdot, zinu, ka visu daru pareizi," ir pārliecināta audžumamma.

Madara Ozoliņa

"Mammai nepārmetu neko"

Kuldīdzniekam Raitim (vārds mainīts, jo vīrietis negribēja publiski atklāt savu identitāti) ir labs darbs, dzīvoklis, visbeidzot - arī pašam sava ģimene. Visu viņš sasniedzis paša spēkiem, arī nu jau slēgtā Alsungas bērnunama darbinieku mācīts. "Tur iemācīja, ka no darba nav jābaidās," atzīst Raitis.

"Bērnunamā nokļuvu četrus gadus vecumā. Ārā iznācu, kad kļuvu pilngadīgs," Raitis stāsta, ka pirmās atmiņas ir par grubuļainu ielu līdz bērnunamam, veciem lukturiem, kas karājušies tai pāri.

Raitim ir vecāka māsa un jaunāks brālis. Māsa aizgājusi dzīvot pie vecmāmiņas, bet brālis arī ēdis bērnunama maizi. "Tēvu neatceros, mums bija tikai mamma. Viņa dzēra, laikam tāpēc mani ieliķa bērnunamā. Kāpēc viņa dzēra, nezinu, neesam par to runājuši.

UZZINAI

■ Alsungas bērnunams darbojās no 1994. līdz 2011. gadam, atrodoties vienās telpās ar pirmsskolas izglītības iestādi. Par bērnunama slēgšanu lēma novada deputāti, pamatojot, ka vietējo bērnu tur nav, turklāt uzturēšana ir dārga.

■ Pēdējā iestādes direktore Aleta Lipsne atceras, ka likvidēšanas brīdi divas bērnunama grupas bija palikuši 13 audzēkņi. Trīs bērni aizvesti uz Irlavas bērnunamu, viena meitenēte uz Baldoni. Pārējie aizgājuši savā dzīvē.

Mācījās Raitis Alsungas vidusskolā, pēc tam - Kuldīgas arodiskola. Skolasbiedri Alsungā bija pieraduši, ka bērnunama audzēkņi mācīs līdzās, neviens neesot greizi lūkojies. Ar dzīvesbiedri iepazinies skolā. "Tagad esam sašķējušies par sīkumiem, kā jau

Foto - Laila Liepiņa

"Kad bērns iznāk no bērnunama, sākumā ir diezgan grūti. Man daudz palīdzēja Alsungas bērnunama darbinieki," atceras kuldīdznieks, kam dzīvē nācies iztikt bez ģimenes gādības.

parasti. Viņa aizskrēja pie mamas, paņēma jaunāko, trīs gadus veco, meitu līdzi, deviņgadīgā ir pie manis. Viss ir labi, viņa mani klausī. Māku gan drēbes viņai sakārtot, gan pabarot un matus sapīt." Raitis nosaka, ka vajadzētu varbūt braukt sievai pakaļ, bet tad padomā: pati aizbrauca, lai pati nāk arī atpakaļ. "Lai gan viņa auga ģimenē, nekāda vieglā dzīve nebija. Arī viņai nav tēva. Mūsu ģimenē ir tā, ka sievai jāstrādā nav, lai audzina bērnus, es nopelnu tik daudz, ka varam dzīvot normāli."

Raitis ir apmierināts ar dzīvi. "Vienalga, kā veidosies attiecības ar manu draudzeni, to, ka mani bērni nonāktu bērnunamā, nepieļaušu nekad," vīrietis ir stingri pārliecināts.

Inguna Spuleniece